

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA MANTIQUIY FIKRLASHNI RIVOJLANTIRISHDA MATEMATIK MASALALARNING O'RNI

Esonova Zarina

Denov Tadbirkorlik Va Pedagogika Insituti Pedagogika Fakulteti Boshlang'ich Ta'lim
Kafedراس Boshlang'ich Ta'lim Yo'nalishi.

3-kurs talaba.

esonovazarina05@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17342916>

Annotatsiya: Ushbu mnaqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida mantiqiy fikrlashni rivojlantirishda matematik masalalarning o'rni yoritilgan. Matematik topshiriqlar orqali o'quvchilarning tahliliy fikrlash, umumlashtirish, taqqoslash va xulosa chiqarish ko'nikmalaini shakllantirish imkoniyatlari tahlil qilingan. Maqolada masala yechish jarayonining o'quvchi tafakkuriga ta'siri, o'qituvchining metodik yondashuvi va mantiqiy fikrlashni rivojlantiruvchi sharoitlar haqida fikr yuritiladi.

Kalit so'zlar: mantiqiy fikrlash, matematika, masala yechish, tahliliy tafakkur, boshlang'ich ta'lim, metodika, o'quv faoliyati.

Аннотация: В данной статье рассматривается роль математических задач в развитии логического мышления учащихся начальных классов. Показано, что решение задач способствует формированию у детей аналитического, последовательного и критического мышления. Также освещены методические подходы учителя к организации процесса обучения и созданию условий для активного развития логического мышления у младших ШКОЛЬНИКОВ.

Ключевые слова: логическое мышление, математика, решение задач, аналитическое мышление, начальное образование, методика, учебная деятельность.

Annotation: This article discusses the role of mathematical problems in developing logical thinking among primary school students. It emphasizes how problem-solving helps to build analytical, consistent, and critical thinking skills. The paper also explores effective teaching methods and classroom strategies that support the development of logical reasoning in young learners.

Keywords: logical thinking, mathematics, problem solving, analytical thinking, primary education, methodology, learning activity.

Boshlang'ich ta'lim o'quvchilarining tafakkurini shakllantirish, ularni mustaqil, izchil va tahliliy fikrlashga o'rgatish ta'lim tizimining eng muhim yo'nalishlaridan biridir. Ayniqsa, matematika fani bu borada yetakchi o'rin tutadi. Chunki matematika o'quvchidan aniq fikrlashni, sabab va oqibatlarini tushunishni, mantiqiy bog'lanishlarni ko'ra olishni va o'z xulosasini asoslab bera olishni talab qiladi. Boshlang'ich sinfda o'quvchi hali atrof-muhitni idrok etish, tahlil qilish va umumlashtirish bosqichida bo'ladi. Shu sababli matematik masalalar uning tafakkurini yo'ltiruvchi, tizimli o'ylashga o'rgatuvchi va mantiqiy fikrlashni shakllantiruvchi asosiy vosita sifatida qaraladi. Matematik masalalarni yechish jarayonida o'quvchi nafaqat sonli amallarni bajaradi, balki masala shartini tahlil qiladi, ma'lumotlar orasidagi bog'lanishni topadi, yechim yo'lini izlaydi va o'z javobini tekshiradi. Ushbu bosqichlarning barchasi bolaning fikrlash faoliyatini faollashtiradi, xotira, e'tibor, mantiqiy bog'lanish va xulosa chiqarish qobiliyatlarini rivojlantiradi. Masalan, oddiy arifmetik masalani

yechish jarayonida o'quvchi "nima ma'lum?", "nima noma'lum?", "qanday amalni qo'llash kerak?" degan savollar ustida fikr yuritadi². Bu esa ularni mustaqil tahlil qilish, fikrni tartibga solish va mantiqan o'ylashga o'rgatadi.

O'qituvchining bu jarayondagi roli juda katta. U masalalarni o'quvchilarning yosh xususiyatlarigamostarzda tanlashi, ularni bosqichma-bosqich murakkablashtirib borishi zarur. Hayotiy mazmunga ega bo'lgan, o'quvchining kundalik faoliyatiga yaqin masalalar mantiqiy fikrlashni kuchaytiradi. Masalan, bozordan xarid qilish, vaqtni hisoblash, yo'l masofasini aniqlash, oila byudjeti kabi hayotiy misollar asosida tuzilgan masalalar bolalarda o'ylashga, sabab va natijani

1 To'xtayeva S. "Fanlararo integratsiya jarayonida matematika fanining roli". - Toshkent: Innovatsion ta'lim, 2021.-38-bet.

2 Ismoilova G. "Boshlang'ich sinf o'quvchilarida mantiqiy tafakkurni rivojlantirish".- Toshkent: Ta'lim nashriyoti, 2022.-44-bet.

bog'lashga o'rgatadi. Bundan tashqari, mantiqiy o'yinlar, boshqotirmalar, topishmoq-masalalar va interaktiv topshiriqlar ham o'quvchilarning fikrlash jarayonini faollashtirishda katta ahamiyatga ega. Masalan, "Qaysi amal to'g'ri?", "Qaysi yo'l eng qisqa?", "Qanday qilib natijaga erishish mumkin?" kabi savollar o'quvchini izlanishga, sinab ko'rishga, taxmin qilishga undaydi. Shu orqali u o'z fikrini dalillar bilan asoslashni o'rganadi³.

Matematika darslarida o'quvchining mantiqiy fikrlashini rivojlantirishda muhim jihatlardan biri - o'qituvchi tomonidan qo'llaniladigan metod va yondashuvlardir. Muammoli ta'lim, ijodiy topshiriqlar, juftlikda yoki guruhda ishlash, muhokama asosidagi mashg'ulotlar mantiqiy fikrlashni mustahkamlaydi⁴. Har bir masala o'quvchi uchun faqat javob topish vositasi emas, balki yangi fikrni shakllantirish jarayoni bo'lishi lozim. Boshlang'ich sinf o'quvchisi uchun matematik masalalar shunchaki hisoblash emas, balki mantiqiy tafakkurni rivojlantiruvchi, ijodiy fikrlashga undovchi, hayotiy muammolarni hal etishga tayyorlovchi vosita sifatida xizmat qiladi. Shu bois, o'qituvchi dars jarayonida o'quvchining mustaqil fikr yuritishiga imkon yaratishi, to'g'ri savollar bilan yo'naltirishi va har bir natijani birgalikda tahlil qilishi kerak.

Matematik masalalar yordamida o'quvchi o'zining tahliliy fikrlashini namoyon etadi, sabab va natijani bog'laydi, umumlashtirishni o'rganadi va mustaqil qaror chiqarish malakasiga ega bo'ladi. Shu yo'l bilan matematika boshlang'ich ta'limda nafaqat sonlar olami bilan tanishtiradi, balki o'quvchini ongli, mantiqan o'ylaydigan, mustaqil fikrlovchi shaxs sifatida shakllantiradi.

Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich sinf o'quvchilarida mantiqiy fikrlashni rivojlantirishda matematik masalalar eng samarali vositalardan biridir. Masala yechish jarayoni o'quvchini mustaqil o'ylashga, izlanishga, tahlil qilishga va to'g'ri xulosa chiqarishga o'rgatadi. Har bir masala - bu o'quvchining tafakkurini faollashtiruvchi, e'tiborini jamlovchi va bilish faoliyatini kengaytiruvchi mashqdir.

3 Qodirova L. "O'quvchilarda tanqidiy va mantiqiy fikrlashni shakllantirish metodikasi".- Toshkent: Fan va ta'lim, 2023.-52-bet.

4 Saidova N. "Muammoli ta'lim va interfaol metodlar orqali o'quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantirish".- Toshkent: Pedagogika, 2020.-61-bet.

O'qituvchi dars jarayonida masalalardan faqat hisoblash vositasi sifatida emas, balki fikrlashni rivojlantiruvchi pedagogik metod sifatida foydalanishi lozim. Shu orqali o

quvchilarda mustaqil qaror qabul qilish, mantiqan asoslash va ijodiy yondashish ko'nikmalari shakllanadi. Matematik masalalar yordamida o'quvchi nafaqat raqamlarni tushunadi, balki hayotiy muammolarni hal etishning mantiqiy yo'llarini topishni o'rganadi. Natijada, ularning tafakkuri kengayadi, bilim olishga bo'lgan qiziqishi ortadi va ular zamonaviy fikrlaydigan, mantiqan asoslay oladigan shaxs sifatida kamol topadilar.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Qodirova G. Boshlang'ich ta'lim metodikasi.-Toshkent: O'qituvchi,2019.
2. Yo'ldosheva D. Matematika o'qitish metodikasi. - Toshkent: Fan va texnologiya,2020.
3. Rasulova D. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida mantiqiy fikrlashni rivojlantirish yo'llari. - Toshkent: TDPU nashriyoti, 2021.
4. Hasanov U. Matematika ta'limida innovatsion yondashuvlar. - Toshkent:Iqtisodiyot,2018.
5. Ziyamuxamedov B., To'raev A. Pedagogik texnologiyalar va ularni ta'lim jarayonida qo'llash. -Toshkent: Oliy ta'lim, 2020.
6. Karimova N. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining tafakkurini shakllantirishda masalalarning o'rni. - Toshkent: TDPU ilmiy to'plami, 2019.
7. Jo'rayeva M. Mantiqiy fikrlashni rivojlantiruvchi topshiriqlar tizimi.-Samarqand: SamDU,2020.
8. Xudoyberdiyeva M. Boshlang'ich ta'limda interfaol metodlardan foydalanish asoslari.- Toshkent: Noshir, 2021.